

Ondersteuning en afstemming in beeld

Voorbeeld van een visuele uitwerking van de ondersteuningsroute op de VMBO-locatie HOLZ van het Beroepscollege Parkstad Limburg

Veel leerlingen lukt het om op eigen kracht hun schoolloopbaan tot een goed einde te brengen. Er zijn echter ook leerlingen die een extra steuntje in de rug nodig hebben. Om voor leerlingen, ouders en het onderwijzend en onderwijsondersteunend personeel nog duidelijker te maken welke stappen er gezet worden om te kunnen afstemmen op de specifieke onderwijsbehoefte van de leerling hebben wij de gehele ondersteuningsroute zoals die binnen onze locatie wordt gehanteerd gevisualiseerd. Wij hopen dat dit leidt tot een gemeenschappelijke taal en een gemeenschappelijk inzicht in de ondersteuningsmogelijkheden. In deze bijdrage laten we u kennismaken met deze visualisering.

Onze ondersteuningsstructuur

Aan alle leerlingen die binnen onze locatie onderwijs volgen, willen wij de professionele ondersteuning geven die noodzakelijk is voor een zo optimaal mogelijke leer- en sociaal emotionele ontwikkeling. Door de leerling eigenaar te maken (voicing) van zijn eigen leerproces hopen wij op een toename van betrokkenheid en motivatie tijdens het volgen van het onderwijs. Door uit te gaan van het perspectief van de leerling, zijn of haar persoonlijke kwaliteiten, passies en talenten en hiermee rekening te houden bij het aangeboden gepersonaliseerde onderwijs, hopen wij te voorkomen dat leerlingen gedemotiveerd raken voor school en leren. Met alle gevolgen van dien. Ons streven is dan ook de ondersteuning steeds preventiever in te zetten. Om leerlingen hun eigen passies en talenten te laten ontdekken en verder te ontwikkelen, laten we hen deelnemen aan workshops die op school gegeven worden (kunst, muziek, sport, enz.).

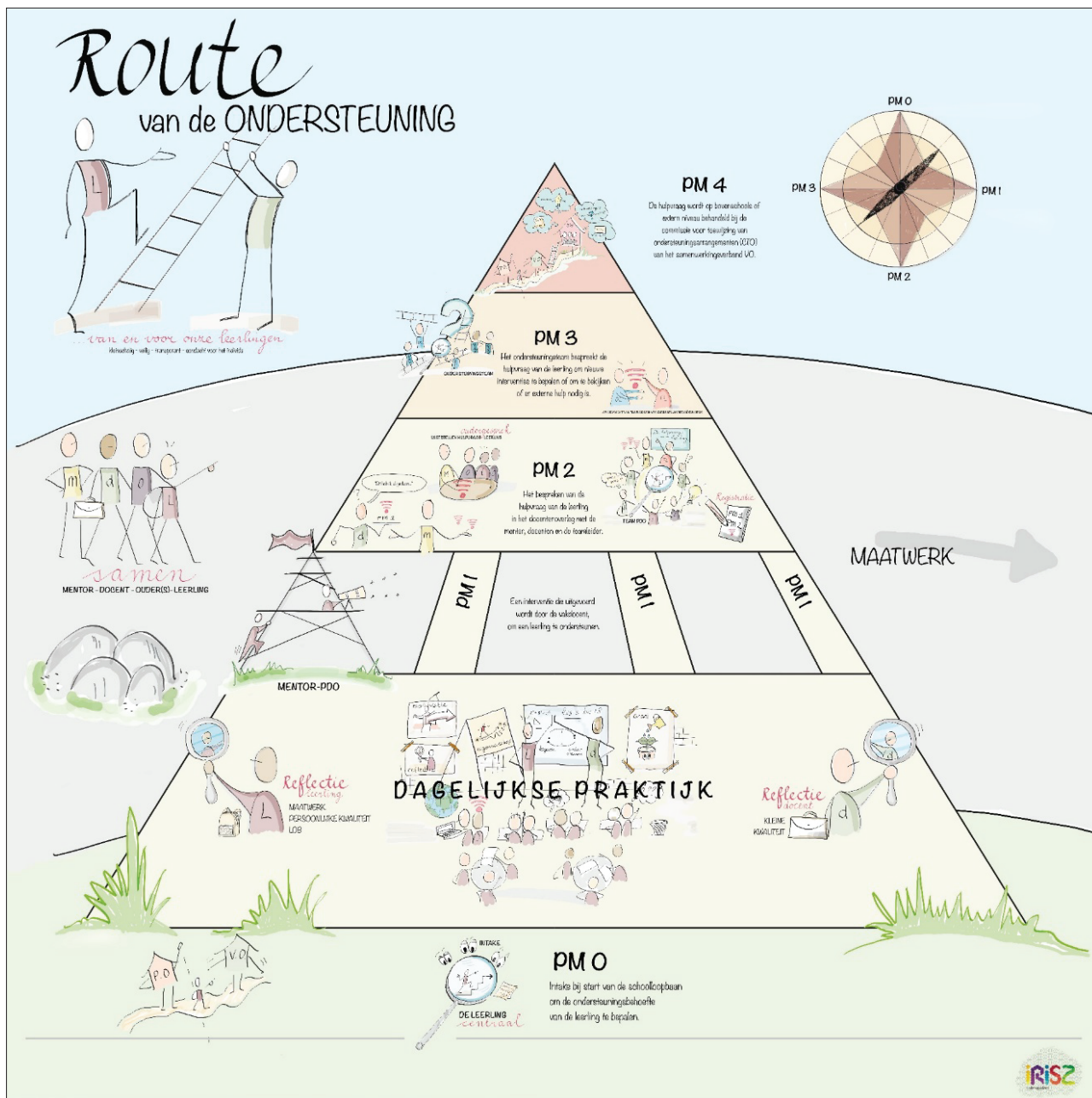
De leerlingen verzamelen bewijzen van opgedane kennis in hun portfolio.

Per schooljaar hebben we drie 'vertraagde weken' ingevoerd. Weken waarin het zogenaamde 'PIT-stop – gesprek met de individuele leerlingen wordt gevoerd. Hierin reflecteert de leerling met ondersteuning van de mentor op zijn onderwijsprestaties en 'sociaal emotioneel functioneren. In dit gesprek legt de leerling zijn/haar eigen beeld van 'hoe het met hem/haar gaat' naast het beeld dat de mentor hiervan heeft. Beiden kijken samen terug naar wat goed gegaan is in de afgelopen periode en naar wat nog aandacht behoeft. Er worden conclusies getrokken en afspraken gemaakt voor de nieuwe periode. Gezamenlijke conclusies en afspraken worden vastgelegd in het Individueel ontwikkelingsplan (IOP).

De ondersteuningspiramide gevisualiseerd

Omdat zowel de leerlingen, hun ouders en verzorgers als het onderwijzend – en onderwijsondersteunend personeel een duidelijk beeld hebben van onze ondersteuningsroute en de inhoud en betekenis hiervan, hebben wij in samenwerking met Eveline Havenith van Irisz onderwijsadvies (www.irisz-onderwijsadvies.nl) deze ondersteuningsroute gevisualiseerd (zie afbeelding). In het volgende geven wij een beschrijving van deze route en leggen uit wat, waar en hoe een en ander in de 'ondersteuningspiramide' is weergegeven (figuur 1).

De hierboven beschreven werkwijze speelt zich af in de basis van de piramide: de Dagelijkse Praktijk. Onder de basis van de piramide is sprake van PM 0 (PM = Professioneel

Figuur 1. De ondersteuningspiramide

Moment). Hier begint voor de leerling de schoolloopbaan in het VO. Alle aangemelde leerlingen worden met behulp van een zogenaamde 'warme overdracht' tussen de basisscholen en het Beroepscollege Parkstad in kaart gebracht. Hier wordt reeds naar de onderwijs-/ondersteuningsbehoefte van de leerling gekeken, en wordt bepaald hoe afgestemd kan worden op de hulpvraag van de leerling. Erg waardevol is hierbij de informatie die de groepsleerkracht van de basisschool geeft maar vooral het persoonlijke gesprek met de ouder en de leerling zelf. Dit is onder de basis van de piramide gevisualiseerd door de leerling onder een vergrootglas weer te geven en een wandelende leerling af te beelden die van PO naar VO wandelt. Aan de linkerkant van de piramide zijn de mentor (M) de docent (D) de ouder (O) en de leerling (L) afgebeeld. Samen

leggen zij een weg af die leidt naar maatwerk (specifieke afstemming op de onderwijsbehoefte van de leerling). Omdat een schoolloopbaan niet altijd vlekkeloos verloopt zijn er aan de linkerkant een aantal keien weergegeven. Deze visualisatie houdt in dat er soms hobbels genomen moeten worden die er uiteindelijk toch weer voor kunnen zorgen dat je op het juiste pad verder kunt. Mocht blijken dat een leerling onvoldoende heeft aan de ondersteuning zoals die in de 'dagelijkse praktijk' wordt gegeven dan treed PM 1 in werking. Hierbij heeft de vakdocent de mogelijkheid een leerling die een wat specifiekere hulpvraag/onderwijsbehoefte heeft met behulp van een interventie (zoals een gesprek, een aandachtspuntenkaart, een maatwerkplaats etc.) weer op de juiste route te krijgen. Links in het PM 1-niveau staat een uitkijktoren

afgebeeld. Docenten bewaken de onderwijsleerprocessen van hun leerlingen. In de preventieve ondersteuning is er voor mentoren ook het Pedagogisch Didactisch Overleg (PDO) ingebouwd. Hier krijgt de mentor de mogelijkheid om samen met de ondersteuningscoördinator en de begeleider passend onderwijs (BPO) de specifieke onderwijsbehoefte van de leerling helder te krijgen. Voor dit mentor-PDO wordt een format gebruikt dat voorafgaande aan het overleg door de mentor ingevuld wordt.

Mocht er onvoldoende antwoord gevonden worden op de hulpvraag van de leerling tijdens PM 1 dan vraagt de mentor bij de teamleider een PM 2 aan. Zoals in de tekening gevisualiseerd is, wordt de hulpvraag van de leerling besproken in het team PDO. Dit is een docentenoverleg met de mentor, docenten en de teamleider eventueel aangevuld met de ouder(s) en de leerling. Hier wordt nogmaals bekeken waarom PM 1 niet tot de gewenste afstemming heeft geleid en worden in het team PDO nieuwe afspraken gemaakt over onderzoek en interventies die ingezet kunnen worden zodat de hulpvraag van de leerling beantwoord kan worden.

Mocht blijken dat ook de ondersteuning zoals die n.a.v. PM 2 is ingezet tot onvoldoende afstemming/resultaat leidt dan zal de teamleider de ondersteuningscoördinator vragen de hulpvraag binnen het ondersteuningsteam op te pakken. We zijn dan bij PM 3 beland. In de piramide is dit weergegeven middels het pictogram waarin teamleider de ondersteuningscoördinator consulteert en de hulpvraag hier neerlegt. Het ondersteuningsteam bestaande uit de ondersteuningscoördinator (tevens voorzitter) schoolmaatschappelijk werker, ambtenaar leerplicht, schoolarts soms aangevuld met ouder(s) en/of leerling bespreekt de specifieke hulpvraag van de leerling nogmaals waarop tot nog toe geen adequate ondersteuning is gevonden. Er wordt verder onderzoek geïnitieerd en worden adviezen aan de ouders gegeven. PM 3 kan ertoe leiden dat de ouders opvoedingsondersteuning aanvragen bij Jeugdhulp. Het kan ook

leiden tot verder (gespecialiseerd) onderzoek. Bijvoorbeeld psychodiagnostisch onderzoek. In beide gevallen wordt een beroep gedaan op externe ondersteuning.

Om zo goed mogelijk af te stemmen op de onderwijsbehoefte/hulpvraag van de leerling wordt er vaker een gezamenlijk overleg gepland waaraan deelgenomen wordt door de ouder(s) de leerling, iemand van team, een vertegenwoordiger van de gemeente en een afgevaardigde van het ondersteuningsteam.

In het topje van de ondersteuningspiramide is nog PM 4 aangegeven. Hier wordt de hulpvraag op bovenschol- of extern niveau behandeld. Het gaat hier om leerlingen waarvan uiteindelijk blijkt dat ze het reguliere onderwijs nog niet aankunnen en voor wie een betere afstemming op hun hulpvraag door het speciaal onderwijs (SO) te geven is. Het komt zelden tot niet voor, maar voor een enkele leerling van Beroepscollege Parkstad is dit een goede oplossing. Plaatsing naar het SO komt vrijwel niet voor.

Wij hebben PM 3 en PM 4 zo min mogelijk plaats in de piramide laten innemen omdat wij van mening zijn dat door preventief te werken minder leerlingen in aanmerking zullen komen voor deze intensievere vorm van ondersteuning.

Blijft nog de uitleg van het kompas die rechtsboven in de poster is ingetekend. We hebben lang moeten nadenken hoe wij het feit konden visualiseren dat een leerling die in een PM moment zit niet eerst alle momenten moet doorlopen als hij bijvoorbeeld van PM 1 naar PM 3 gaat. Indien de hulpvraag op enig moment of bij de aanvang van het onderwijs op onze school namelijk dusdanig zwaar is (psychische problematiek, medische aangelegenheden etc.) dat opschaling direct nodig is dan kunnen stappen worden overslagen. Hetzelfde geldt natuurlijk voor een leerling die in een hoger PM besproken is en naar aanleiding daarvan ondersteuning heeft gekregen die leidde tot een vermindering van intensieve begeleiding weer ondersteuning kan krijgen in een lager niveau van de piramide. Of, mogelijk weer voldoende heeft aan de ondersteuning zoals die in de Dagelijkse praktijk wordt gegeven. Het kompas geeft de richting van de ondersteuning weer.

Waarom visualiseren?

Nadat onze sectordirecteur samen met de teamleiders onder leiding van het eerder genoemde adviesbureau de visualisatie van de visie en missie van onze school had uitgewerkt werd mijn interesse gewekt ditzelfde te doen met onze ondersteuningsstructuur. Waarom visualiseren? Eveline Havenith omschrijft het principe van visualisatie als volgt:

“Het visualiseren scherpt de uitgangspunten nogmaals aan en maakt het expliciet, verbindt nogmaals de percepties over impliciete veronderstellingen van de tafelgasten en dwingt om dit te vertalen naar de ogen van alle betrokkenen en stakeholders. Een visualisatie maak je namelijk samen voor jezelf en voor de ander. Wat jij “ziet” of “denkt” wordt daardoor tastbaar en duidelijk voor iedereen” (bron: www.irisz-onderwijsadvies.nl).

Het was voor mij, als ondersteuningscoördinator, dan ook interessant het proces van visualisatie wat verder uit te diepen. Als geboren leerkracht heb ik jaren gewerkt met bordkrijt, bordstiften en later digiborden. Het schoolbord is lange tijd wettelijk verplicht geweest (*Standard & Troch, 1982*) Ik heb zelf in mijn onderwijs carrière gemerkt dat leerlingen maar ook docenten de leerstof beter oppakken als het verhaal visueel ondersteund wordt. Leerlingen onthouden meer van een uitleg die wordt ondersteund met beelden dan van een uitleg alleen met woorden (*De Bruyckere, 2017*) Ook *Fiorelle en Mayer (2016)* beschrijven in “*Eight Ways to Promote Generative Learning*” dat als je schema’s gefaseerd opbouwt de inhoud van de leerstof beter beklijft.

Bij de uitwerking van de visualisatie van de ondersteuningsstructuur werd ik dan ook gestimuleerd door bovenstaande kennis. Ik had ervoor gekozen om 2 docenten bij het proces te betrekken. Een docent uit de onderbouw en een docent uit de bovenbouw. Hun inbreng vond ik heel belangrijk omdat zij de uiteindelijke uitvoerders zijn en dat commitment en eigenaarschap hierbij van belang zijn. Daarnaast hebben de begeleider passend onderwijs, de twee teamleiders samen met mijn 4e jaars stagiair pedagogiek eraan meegewerkt. Dit alles onder leiding van Eveline Havenith van Irisz Onderwijsadvies.

Voordelen: welke voordelen biedt het visualiseren van processen en structuren?

- Een visualisatie trekt de aandacht, prikkelt en roept vrijwel direct een emotie op. Sneller dan een alinea met tekst. Daardoor is de betrokkenheid van mensen die ermee werken hoger en wordt het doel eerder bereikt
- Middels visualiseren kun je ideeën prikkelen, genereren en overbrengen
- Een beeld prikkelt een groter gebied in de hersenen dan een woord. Het zorgt ervoor dat datgene wat besproken wordt ook direct in beelden wordt omgezet. Dit ondersteunt beide hersenhelften en stimuleert de betrokkenheid en het geheugen; de rode draad wordt beter vastgehouden!

Over de auteur

Harry Lenoire heeft ruim 40 jaar onderwijservaring in het VMBO alwaar hij verschillende rollen vervulde.

Momenteel is hij ondersteuningscoördinator op het Beroepscollege Holz te Kerkrade, voorzitter van de commissie van Toelating VMBO en lid van de Ondersteuningsplanraad van het Samenwerkingsverband. Heeft u naar aanleiding van dit artikel nog vragen opmerkingen dan kunt u contact opnemen met de auteur Harry Lenoire hmm.lenoire@bcpl.nl

- 70% van je zintuigelijke vermogens zit in de ogen, daarom gaat het zo makkelijk om informatie visueel tot je te nemen.
- Tijdens het visualiseren word je gedwongen om tot de kern te komen. Je moet keuzen maken tussen hoofd- en bijzaken en hierdoor wordt je boodschap compact, duidelijk en komt deze beter binnen bij de ontvanger. Kun je het niet simpel visualiseren? Dan begrijp je het zelf nog niet goed genoeg.
- Doordat het visualiseren ervoor zorgt dat iedereen zo kernachtig mogelijk omschrijft wat hij bedoelt ga je elkaar beter begrijpen en dat zorgt weer voor betere communicatie.

Het resultaat van de gevisualiseerde ondersteuningsroute mag er zijn. Dit is ook mede te danken aan de grafische vormgeving van bureau “Synckleurt” te Kerkrade waarbij Stefanie Muris onze voorstellen duidelijk en inzichtelijk in de opmaak van de poster heeft uitgewerkt.

Met dit artikel wil ik alle ondersteuningscoördinatoren in het onderwijs een hart onder de riem steken bij het werken aan hun eigen ondersteuningsstructuur. Het is gewoonweg geweldig iedere dag weer voor de leerling, je collegae en de ouders voor wat betreft de ondersteuning klaar te staan.